

بررسی وضعیت حقوقی شرکت‌های تجارتی ثبت شده در شهرستان سنندج

مرتضی جوانمردی صاحب
(استادیار گروه حقوق دانشگاه کردستان)
mjasaheb@hotmail.com

جدول، تاییدکننده برخی کاستی‌ها و اشکالات است. این تحقیق و اطلاعات مضبوط شامل ویژگی‌های ۵۳۹۲ شرکت ثبت شده، الگویی برای تحقیق جامع در سطح ملی فراهم نموده است.

شرکت‌های تجارتي/ تعاونی/ سهامی خاص/ با مسئولیت
محدود/ سنندج

مقدمه

الف ضرورت و هدف تحقیق

ضرورت بازنگری در قانون تجارت مصوب سال ۱۳۱۱ قابل انکار نیست چنانکه لایحه قانونی آن نیز در دستور کار قرار گرفته است اما چه اصلاحاتی باید انجام شود سؤالی است مستلزم پژوهش و شناخت جزئیات و در این مسیر صرفاً آسیب‌شناسی کافی نخواهد بود بلکه توجه به تفکیک دو حوزه قانون مدنی و قانون تجارت که بدو در تصویب این قانون مورد توجه قانونگذار بوده، موضوعی است که نباید از آن غفلت کرد چرا که دو حوزه مذکور، هر یک اقتضائات خود را دارد.

در مقاله حاضر وضعیت شرکت‌های تجارتي ثبت شده در شهرستان سنندج مورد پژوهش بوده که از رهگذر مطالعه و یافته‌های آن بتوان به برخی کاستی‌ها پی‌برد و شرکت‌های

چکیده

در این تحقیق که کاربردی و توصیفی است تمامی شرکت‌های تجارتي ثبت شده شهرستان سنندج که سال‌های ۱۳۱۴ تا ۱۳۸۵ را شامل می‌شود همراه با مشخصات آن‌ها از حیث نوع، موضوع، سرمایه و تغییرات که از دفاتر ثبت مربوط در اداره ثبت اسناد و املاک شهرستان سنندج استخراج، وارد رایانه سپس پردازش آماری و تحلیل شده‌اند. این تحقیق در صدد مشخص کردن آسیب‌ها و کاستی‌های قانون در زمینه شرکت‌های تجارتي در انطباق با وضعیت موجود جامعه است. این کاستی‌ها به نوبه خود بعضاً منجر به انحراف شرکت‌های موجود از قوانین مربوط گردیده است. تحلیل‌های انجام شده در این تحقیق بر مبنای سؤالات و فرضیات قبلی و استخراج اطلاعات به شرح

تجارتی در انطباق با قانون و نیز ارتباط معکوس آن یعنی نظارت قانون در هدایت و کنترل آن‌ها را مورد ارزیابی قرار داد. جامعه آماری این تحقیق شامل شرکت‌های ثبت شده از ۱۳۱۴ لغایت پایان سال ۱۳۸۵ است لذا می‌توان گفت اطلاعات تحقیق نه بر اساس نمونه بلکه، واقعیت کل جامعه آماری است که از دفاتر ثبت شرکت‌های اداره ثبت اسناد و املاک شهرستان سنندج به شکل دستی و مورد به مورد استخراج و سپس وارد رایانه و پردازش شده‌اند.

ب. سؤالات و فرضیات تحقیق

- فراوانی انواع شرکت‌های ثبت شده بر اساس ماده ۲۰ قانون تجارت [۱] چگونه توزیع شده است؟
- سرمایه اولیه و تغییرات آن در شرکت‌های ثبت شده چگونه است؟
- موضوعات شرکت‌های ثبت شده در مقایسه با بندهای ده گانه ماده دو قانون تجارت کدامند؟ آیا خارج از این موارد هم به ثبت رسیده‌اند؟
- تغییرات ثبت شده در شرکت‌های مورد مطالعه، روزآمد است یا خیر؟
- در پاسخ به سؤالات، فرضیات زیر مطرح است:
- تمایل به ثبت شرکت‌هایی با مسئولیت مالی محدود به سرمایه آورده، بیشتر است.
- سرمایه‌های ثبت شده، بیشتر به منظور پوشش دادن حداقل مقرر قانونی و یا اندک و غیر متناسب بوده‌اند.
- خارج از بندهای دهگانه ماده ۲ قانون تجارت، شرکت‌هایی ثبت شده‌اند.
- تغییرات سالیانه ثبت شده، در تعداد کمی از شرکت‌ها، روزآمد است و موارد قانونی رعایت نمی‌شود.

ج. روش تحقیق

چنان که گذشت موضوع این تحقیق مطالعه اطلاعات شرکت‌های ثبت شده در سنندج با سؤالات و فرضیات مطروحه است، بر این مبنا همانگونه که گفته شد بایستی آن را از نوع کاربردی و توصیفی دانست و مراحل ذیل طی شد:

- استخراج اطلاعات موجود در دفاتر ثبت شرکت‌های اداره ثبت اسناد و املاک شهرستان سنندج از سال ۱۳۱۴ تا پایان سال ۱۳۸۵ به شکل دستی و مورد به مورد و سپس تایپ و ورود اطلاعات به رایانه تحت برنامه Excel. خاطر نشان می‌نماییم که مأخذ اطلاعات صرفاً دفاتر ثبت شرکت‌ها بوده و نه پرونده‌های شرکت‌ها که اجازه ورود به آن‌ها داده نشده است [۲]، لذا بدیهی می‌نماید احتمال تعارض و اختلاف میان این اطلاعات با اسناد و مدارک داخل در پرونده‌ها وجود دارد [۳].
- بر اساس سؤالات تحقیق و فرضیات، اطلاعات لازم از برنامه استخراج و به شکل جداول موجود در یافته‌ها درآمده است و تحلیل‌های حقوقی به دنبال آن آمده‌اند.

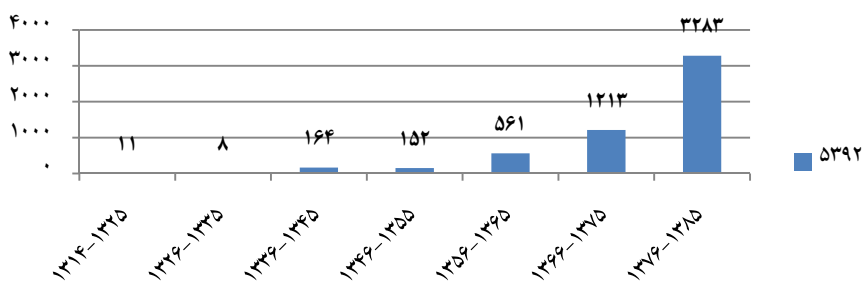
۱. یافته‌ها، بحث و تفسیر

۱-۱. تعداد کل شرکت‌ها در هفت دوره ده ساله

شکل (۱) تقسیم تعداد شرکت‌ها در هفت دوره ده ساله (به جز دوره اول که ۱۲ سال است) جهت تطبیق با دوره‌های ده سال‌های است که در آمارگیری‌های سالانه مرکز آمار کشور لحاظ می‌شود و در پژوهش‌های دیگر قابل استفاده خواهد بود.

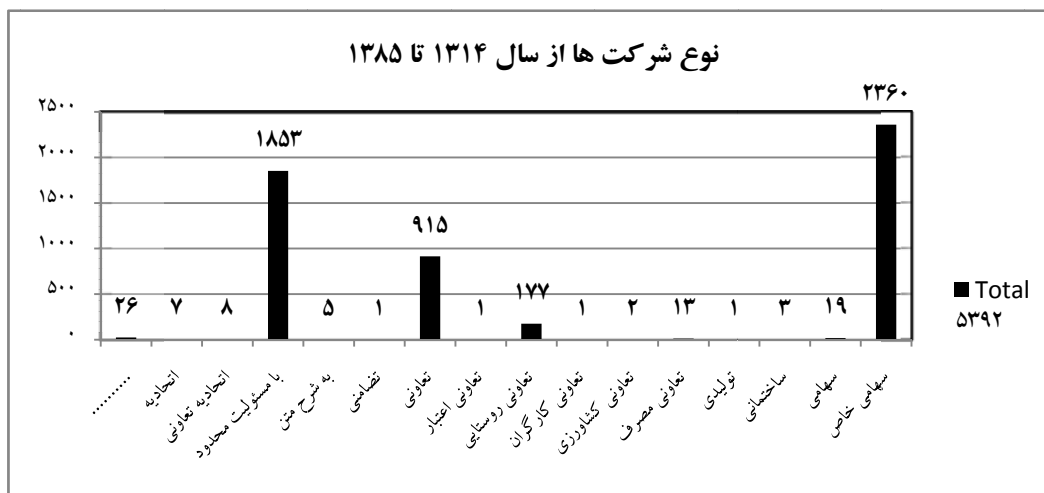
دوره ۱۰ ساله	۱۳۲۵-۱۳۱۴	۱۳۳۵-۱۳۲۶	۱۳۴۵-۱۳۳۶	۱۳۵۵-۱۳۴۶	۱۳۶۵-۱۳۵۶	۱۳۷۵-۱۳۶۶	۱۳۸۵-۱۳۷۶	جمع کل
فراوانی	۱۱	۸	۱۶۴	۱۵۲	۵۶۱	۱۲۱۳	۳۲۸۳	۵۳۹۲

تعداد کل شرکت های ثبت شده از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۸۵

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

جمع کل	۵۳۹۲
به شرح متن	۵
تولیدی	۱
ساخته ای	۴
نصابی	۱
سهامی خاص	۲۳۶۰
سهامی	۱۹
با مسئولیت محدود	۱۸۵۳
تعاونی مصرف	۱۳
تعاونی کشاورزی	۲
تعاونی کارگران	۱
تعاونی روستایی	۱۷۷
تعاونی اعتبار	۱
تعاونی	۹۱۵
اتحادیه تعاونی	۸
اتحادیه	۷
.....	۲۶
نوع شرکت	فراوانی

شکل ۲

مبثی که برای آمارهای این نوع شرکت اختصاص داده شده و اگر می‌کنیم اما می‌توان گفت تعداد این شرکت‌ها که حدود ۲۱/۵ درصد کل شرکت‌های ثبت شده را به خود اختصاص داده‌اند با توجه به سیاست‌های حمایتی دولت، نسبت به دو نوع شرکت دیگر، کم، ارزیابی می‌شود. اما باید توجه داشت که نسبت به این نوع شرکت در قانون تجارت اهتمام کمی وجود داشت و در چند مقطع زمانی به ویژه سال‌های ۱۳۵۰ و ۱۳۷۰ با تصویب قانون شرکت‌های تعاونی و قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران توسعه یافته‌اند.

ب) نوع شرکت‌ها در برش‌های زمانی بر مبنای تحولات قانونگذاری: همانگونه که قبلاً اشاره شد به نظر رسید پس از تحلیل کل جامعه آماری از حیث نوع شرکت‌ها، تفکیک چند دوره زمانی (چند تحول در قانونگذاری معیار این تفکیک است) و مشاهده نوع شرکت‌ها ممکن است نتایج متفاوتی را در مقایسه با نتایج بدست آمده از تحلیل کل جامعه آماری به دست دهد. از این دیدگاه تحولات قانونگذاری در باب شرکت‌های سهامی و تعاونی قابل توجه است.

اولاً: بررسی نتایج در مورد شرکت‌های سهامی: همانگونه که می‌دانیم در سال ۱۳۴۷، قانونگذار لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت را در ۲۴ اسفند ۱۳۴۷ به تصویب رساند و عملاً از ابتدای سال ۱۳۴۸، شرکت‌های سهامی در قالب دو نوع عام و

در توضیح شکل (۲) می‌توان اضافه کرد که ۲۱/۷۱ درصد شرکت‌های ثبت شده را تعاونی، ۳۴/۳۷ درصد با مسئولیت محدود و ۴۴ درصد را سهامی خاص تشکیل می‌دهد و تنها یک مورد تضامنی و چهار نوع شرکت دیگر فاقد هرگونه سابقه ثبت بوده‌اند نکته آخر اینکه ۲۶ مورد فاقد عنوان، پنج مورد به شرح متن و عناوینی هم ساختمانی و تولیدی ثبت شده‌اند که باید آن‌ها را اشتباه تلقی کرد.

از مشاهدات فوق الذکر می‌توان استنتاج نمود:

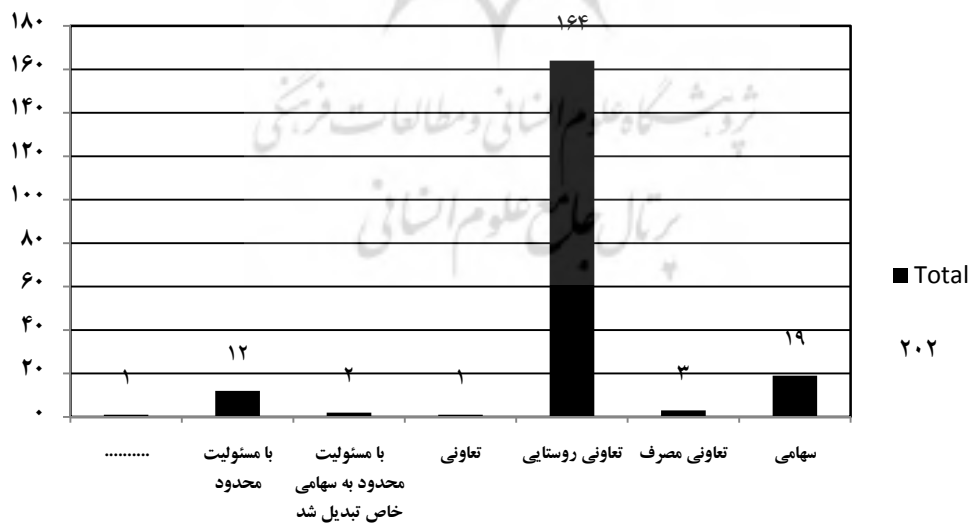
اول اینکه: سه نوع از شرکت‌ها یعنی سهامی خاص، تعاونی و با مسئولیت محدود دارای بالاترین فراوانی در ثبت شرکت‌های تجاری سنج بوده‌اند که ویژگی مشترک این سه نوع شرکت همانگونه که گفته شد محدودیت مسئولیت مالی اعضای شرکت نسبت به دیون شرکت است.

دوم اینکه: فقدان ثبت شرکت سهامی از نوع عام در سنج می‌تواند علل دیگری داشته باشد از جمله ضعف اقتصادی منطقه سنج، و یا احتمالاً ثبت شرکت در شهر دیگر و فعالیت آن در سنج که در این تحقیق نمی‌توان دقیقاً به علت پی برد.

سوم اینکه: رقم ۳۴ درصد برای سهم شرکت‌های با مسئولیت محدود در مجموع شرکت‌های ثبت شده با توجه به مقررات محدود، مجمل و بعضاً ناقص این شرکت‌ها قابل تأمل است از حیث اینکه چه جاذبه‌ای برای طالبین ثبت شرکت دارد. چهارم اینکه: بحث شرکت‌های تعاونی و رشد آن‌ها را به

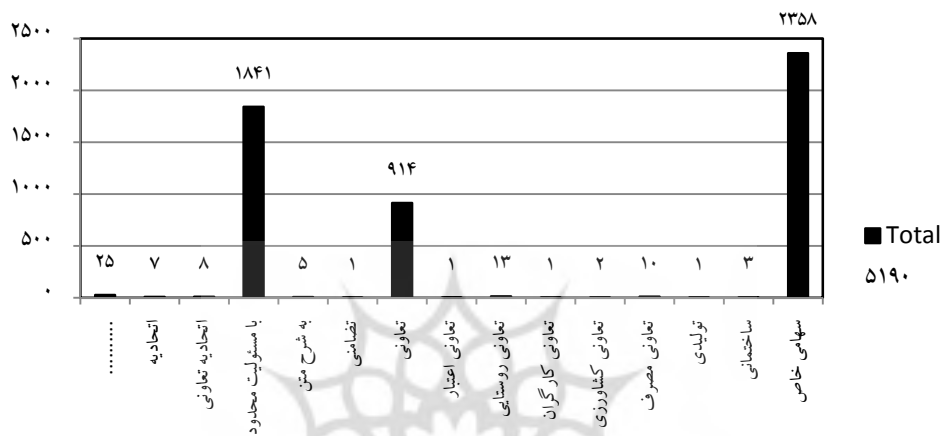
نوع شرکت	با مسئولیت محدود	با مسئولیت محدود به سهامی خاص تبدیل شد	تعاونی	تعاونی روستایی	تعاونی مصرف	سهامی	جمع کل
فراوانی	۱	۱۲	۲	۱	۱۶۴	۳	۱۹	۲۰۲

نوع شرکت ها از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۴۷

نوع شرکت	اتحادیه	اتحادیه تعاونی	با مسئولیت محدود	به شرح متن	تضامنی	تعاونی	تعاونی اعتبار	تعاونی روستایی	تعاونی کارگران	تعاونی کشاورزی	تعاونی مصرف	تولیدی	ساخته‌مانی	سهامی خاص	جمع کل
فراوانی	۲۵	۷	۸	۱۸۴۱	۵	۱	۹۱۴	۱	۱۳	۱	۲	۱۰	۱	۲	۲۳۵۸	۵۱۹۰

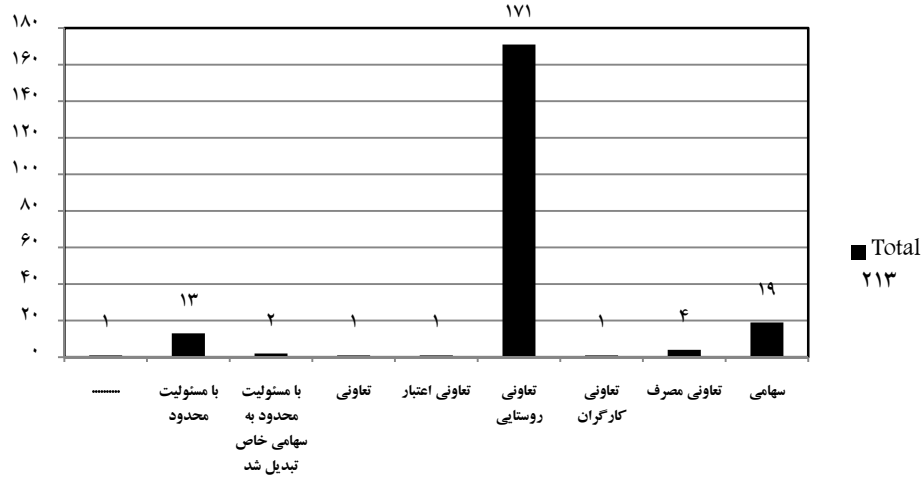
نوع شرکت ها از سال ۱۳۴۸ تا ۱۳۸۵

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

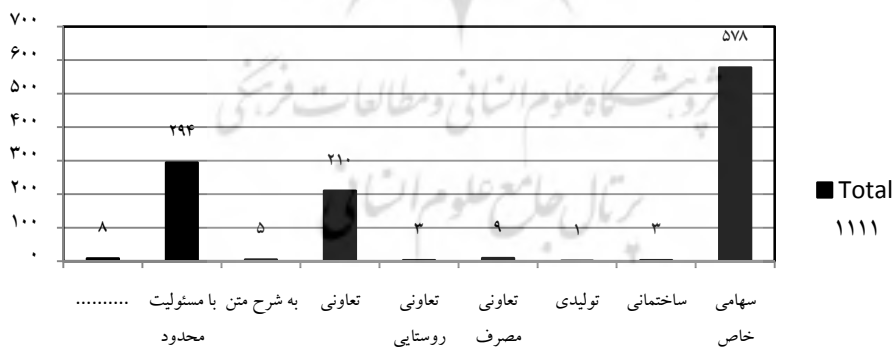
نوع شرکت	با مسئولیت محدود	با مسئولیت محدود به سهامی خاص تبدیل شد	تعاونی	تعاونی اعتبار	تعاونی روستایی	تعاونی کارگران	تعاونی مصرف	سهامی	جمع کل
فراوانی	۱	۱۳	۲	۱	۱	۱۷۱	۱	۴	۱۹	۲۱۳

نوع شرکت‌ها از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۵۰

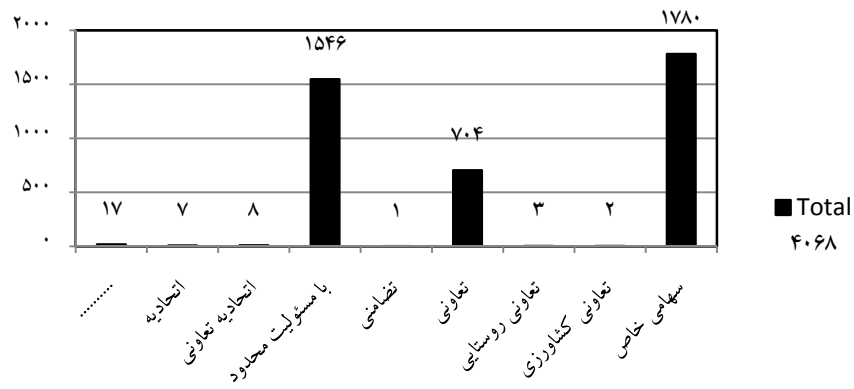
نوع شرکت	با مسئولیت محدود	به شرح متن	تعاونی	تعاونی روستایی	تعاونی مصرف	تولیدی	ساختمانی	سهامی خاص	جمع کل
فراوانی	۸	۲۹۴	۵	۲۱۰	۳	۹	۱	۳	۵۷۸	۱۱۱۱

نوع شرکت‌ها از سال ۱۳۵۱ تا ۱۳۷۰

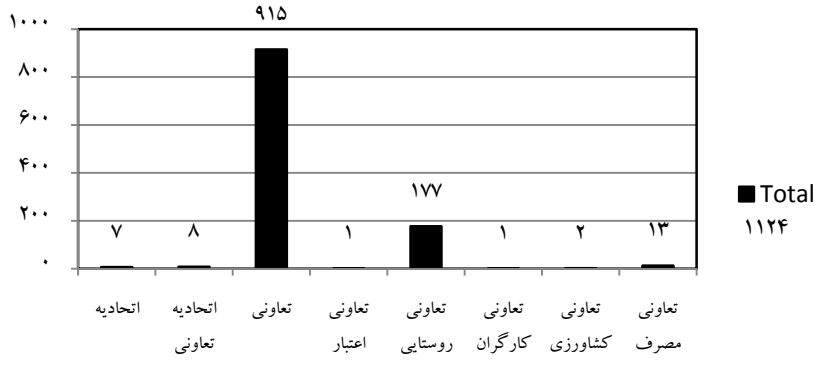
نوع شرکت	اتحادیه تعاونی	با مسئولیت محدود	تضامنی	تعاونی	تعاونی روستایی	تعاونی کشاورزی	سهامی خاص	جمع کل
فراوانی	۱۷	۷	۸	۱۵۴۶	۱	۷۰۴	۳	۱۷۸۰	۴۰۶۸

نوع شرکت‌ها از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۷۱

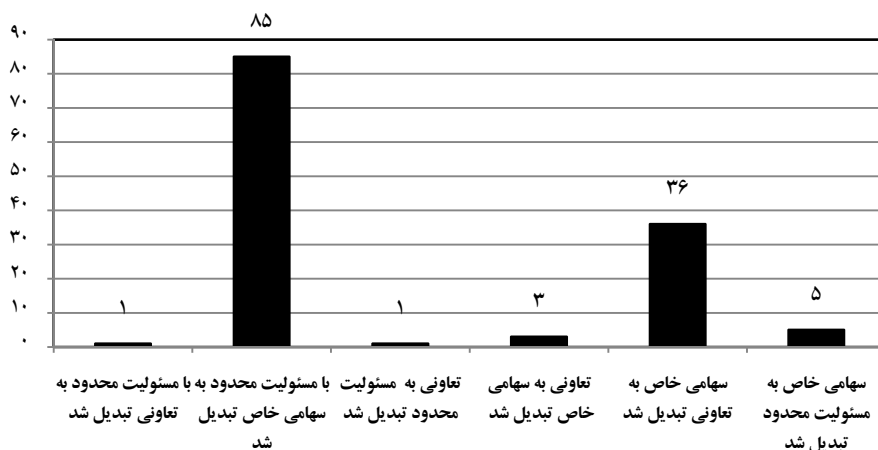
شرکت‌های تعاونی	اتحادیه	اتحادیه تعاونی	تعاونی	تعاونی اعتبار	تعاونی روستایی	تعاونی کارگران	تعاونی کشاورزی	تعاونی مصرف	جمع کل
فراوانی	۷	۸	۹۱۵	۱	۱۷۷	۱	۲	۱۳	۱۱۲۴

شرکت های تعاونی از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۴

نوع تغییر	با مسئولیت محدود به تعاونی تبدیل شد	با مسئولیت محدود به سهامی خاص تبدیل شد	تعاونی به مسئولیت محدود تبدیل شد	تعاونی به سهامی خاص تبدیل شد	سهامی خاص به تعاونی تبدیل شد	جمع کل
فراوانی	۱	۸۵	۱	۳	۳۶	۱۳۱

نوع تغییر در شرکت هایی که نوع شان تغییر یافته است

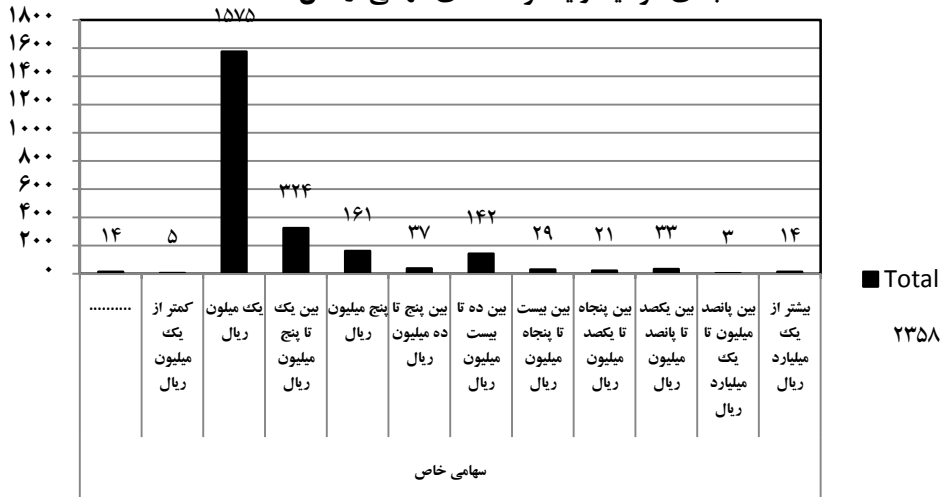
131 تعداد

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

جمع کل	۲۳۵۸
بیشتر از یک میلیارد ریال	۱۴
بین پانصد میلیون تا یک میلیارد ریال	۲
بین یکصد تا پانصد میلیون ریال	۴۴
بین پنجاه تا یکصد میلیون ریال	۲۱
بین بیست تا پنجاه میلیون ریال	۲۹
بین ده تا بیست میلیون ریال	۱۴۲
بین پنج تا ده میلیون ریال	۴۷
پنج میلیون ریال	۱۶۱
بین یک تا پنج میلیون ریال	۴۲۴
یک میلیون ریال	۱۵۷۵
کمتر از یک میلیون ریال	۵
.....	۱۴
سرمایه اولیه شرکت های سهامی	فراوانی

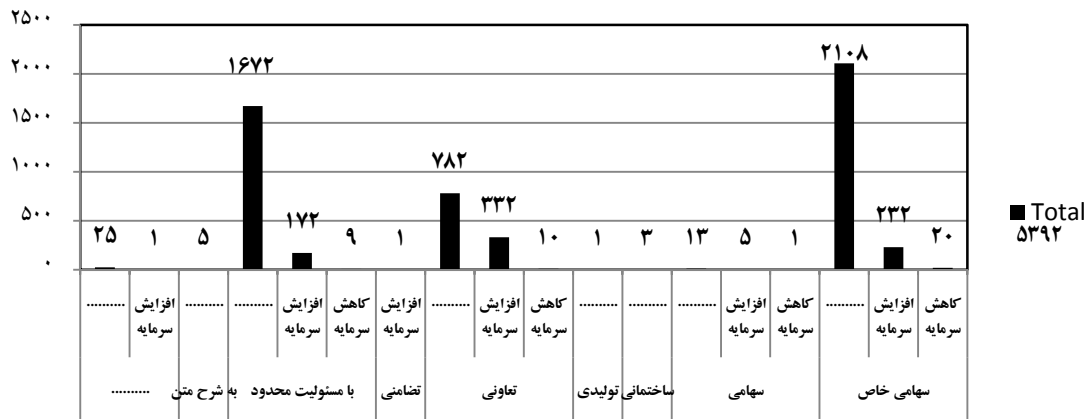
دسته بندی سرمایه اولیه شرکت های سهامی از سال ۱۳۴۸ تا ۱۳۸۵

جمع کل	سهامی	تعاونی مصرف	تعاونی روستایی	تعاونی	با مسئولیت محدود به سهامی خاص تبدیل شد	با مسئولیت محدود	نوع شرکت
	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	میزان سرمایه اولیه
	۱۵	۳	۱۶۳	۱	۱	۳	۰	کمتر از یک میلیون ریال
۲۰۲	۱	۰	۰	۰	۱	۲	۰	یک میلیون ریال
	۲	۰	۱	۰	۰	۶	۰	بین یک تا پنج میلیون ریال
	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	پنج میلیون ریال

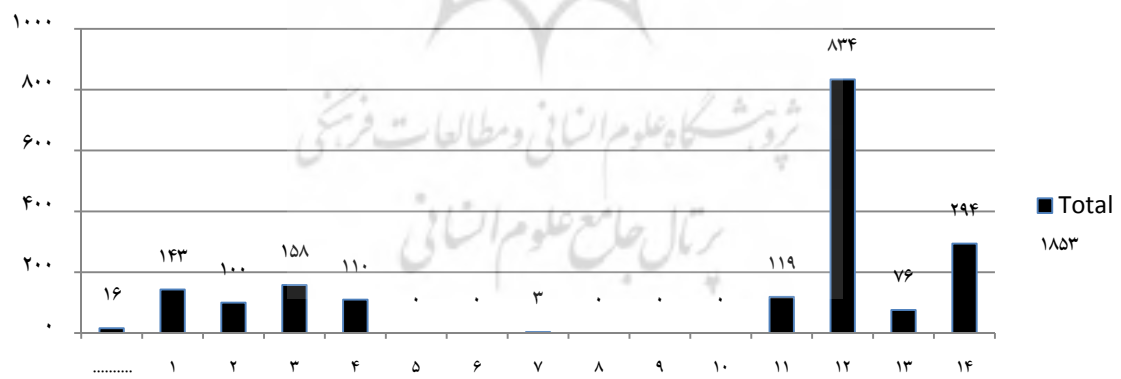
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تغییرات سرمایه شرکت ها با ترکیبی از نوع آنها از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۸۵

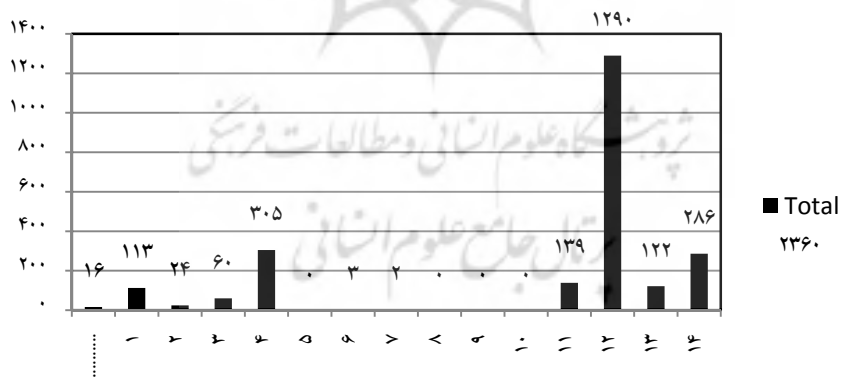
کد مربوط به موضوع شرکت	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	جمع	
فراوانی	۱۶	۱۴۳	۱۰۰	۱۵۸	۱۱۰	۰	۰	۰	۳	۰	۰	۱۱۰	۱۵۸	۱۰۰	۱۴۳	۱۸۵۳

موضوع عملیات شرکت های با مسئولیت محدود از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۸۵

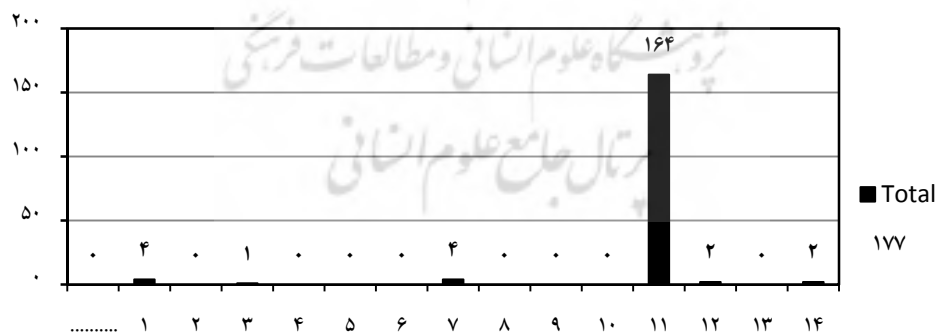
کد مربوط به موضوع شرکت	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	جمع
فراوانی	۱۶	۱۱۳	۲۴	۶۰	۳۰۵	۰	۳	۲	۰	۰	۰	۱۳۹	۱۲۹۰	۱۲۲	۲۸۶	۲۳۶۰

موضوع عملیات شرکت‌های سهامی خاص از سال ۱۳۴۸ تا ۱۳۸۵

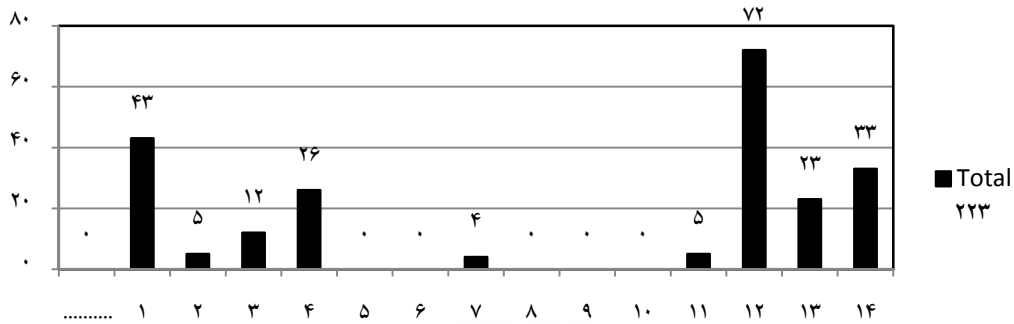
کد مربوط به موضوع شرکت	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	جمع
فراوانی	۰	۴	۰	۱	۰	۰	۴	۰	۰	۰	۰	۱۶۴	۲	۰	۲	۱۷۷

موضوع عملیات شرکت‌های تعاونی از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۵۰

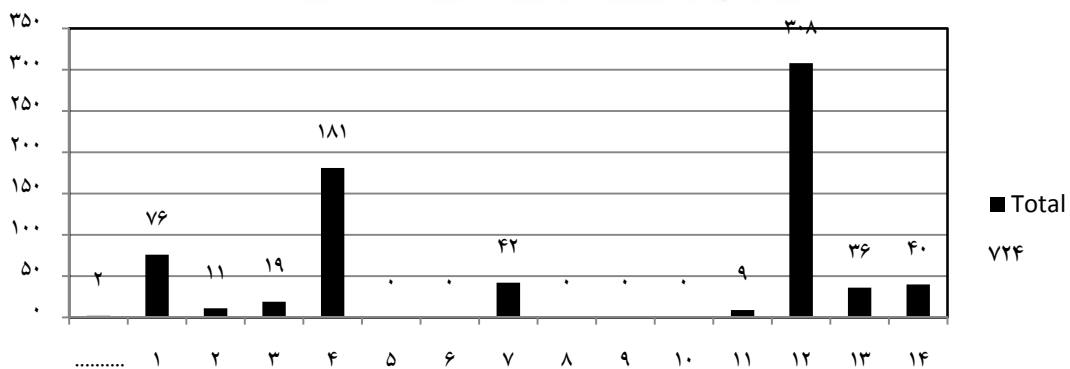
کد مربوط به موضوع شرکت	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	جمع
فراوانی	۰	۴۳	۵	۱۲	۲۶	۰	۰	۴	۰	۰	۰	۵	۷۲	۲۳	۳۳	۲۲۳

موضوع عملیات شرکت های تعاونی از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۱

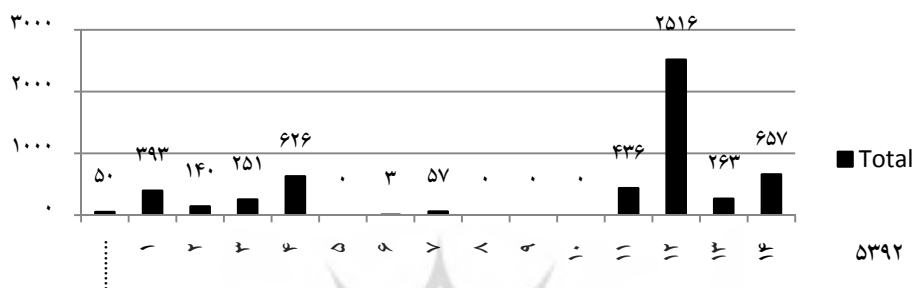
کد مربوط به موضوع شرکت	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	جمع
فراوانی	۲	۷۶	۱۱	۱۹	۱۸۱	۰	۰	۴۲	۰	۰	۰	۹	۳۰۸	۳۶	۴۰	۷۲۴

موضوع عملیات شرکت های تعاونی از سال ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۵

کد مربوط به موضوع شرکت	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	جمع	
فراوانی	۵۰	۳۹۳	۱۴۰	۲۵۱	۶۲۶	۰	۰	۰	۵۷	۳	۰	۶۲۶	۲۵۱	۱۴۰	۲۶۳	۶۵۷	۵۳۹۲

موضوع عملیات شرکت ها از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۸۵

این شیوه قانون گذاری ممکن است از یک دیدگاه [۹] به منظور پیش بینی حکم شفاف و یکسان در خصوص حکومت مقررات قانون تجارت بر تمام شرکتها مثبت ارزیابی می شود اما اساساً باید روشن گردد آیا به چنین شرکت هایی باید اجازه ثبت داد؟ یا اینکه میان شرکت با موضوع تجارتي و غیرتجارتی تفاوت قائل شد و هر کدام را تحت حاکمیت قوانین مخصوص به خود قرار داد. این ابهام همیشه وجود داشته که شرکت تعاونی غیر از مقررات قانون تعاون، تحت حاکمیت مقررات قوانین تجارت، مدنی و ... هم هستند یا خیر؟ در دو صورت موضوع باید روشن شود و قانونگذار بر مبنای اهداف مشخص، سیاست قانونگذاری خود را اعمال نماید و نباید شرکت های با ماهیت غیرتجاری را تحت حاکمیت قانون تجارت قرار دهد و تبعاً اجازه ندهد از امتیازات آن نیز استفاده نمایند و به عبارت آخر، در صورت لزوم، تحت حاکمیت قانون دیگری، اجازه ایجاد شرکت های دیگری با ماهیت غیرتجاری و به معنی ساده تر راه ایجاد اشخاص حقوقی با هر موضوع را صادر کرد که طبعاً مستلزم مذاقه بیشتری از حیث قانون مستقل اشخاص حقوقی و نهادهای مرتبط می باشد.

۵-۱. تغییرات قانونی

منظور از تغییرات قانونی، تصمیماتی است که از سوی مجامع عمومی شرکت (عادی یا فوق العاده) تصویب می شود. به عنوان مثال در هر شرکت سهامی به موجب قانون، مجمع عمومی عادی (سالیانه) حداقل یک بار در سال تشکیل شده و علاوه بر رسیدگی به حساب های شرکت و تعیین خط مشی آینده به انتخاب اداره کنندگان (مدیران شرکت یا هیأت مدیره) و بازرس یا بازرسان (در شرکت های سهامی و هیأت نظار در شرکت با مسئولیت محدود) خواهد پرداخت. این وضعیت که برای شرکت های سهامی و تعاونی یک الزام قانونی است (به این معنا که انتخاب هیأت مدیره نمی تواند برای بیش از دو و سه سال معتبر باشد و بایستی بعد از این مدت ها انتخابات تجدید گردد و برای مدت بعدی، مدیران انتخاب شوند و همین وضعیت در مورد بازرس یا بازرسان با مدت یک سال صادق است) اما در مورد شرکت های با مسئولیت محدود، می تواند به گونه ای دیگر باشد، از آنجا که وفق ماده ۱۰۴ قانون تجارت انتخاب مدیر یا مدیران این نوع شرکت می تواند برای مدت نامحدود نیز باشد عدم ثبت تغییرات نمی تواند شاخص قرار گیرد و با این کیفیت، وضعیت تحلیل متفاوت می شود (الف).

انواع دیگر تغییرات (فوق العاده) در شرکت علاوه بر بحث کاهش و افزایش سرمایه که در فصل پیشین مورد بحث قرار

گرفت انحلال شرکت و سایر موارد اساسنامه مانند آنچه که در ماده ۸ لایحه قانونی اصلاح قانون تجارت در مورد شرکت سهامی اعم از نام، موضوع، مرکز شرکت و غیره مقرر است و مشابه همین موارد در سایر شرکتهاست، که به واسطه خارج بودن از موضوع و فرضیات این تحقیق به استخراج و تحلیل آنها نپرداخته ایم و صرفاً بحث انحلال به دلیل اهمیت آن مورد بررسی و مطالعه قرار گرفت (ب).

نتایج بدست آمده با توجه به توضیحات فوق الذکر به شرح زیر است:

الف) تغییرات سالیانه: تنوع این تغییرات از یک سو به اقسام این تغییرات مربوط می شود که شامل تغییر هیأت مدیره یا مدیران، مدیر عامل و بازرس است و از سوی دیگر وابسته به نوع شرکت و مقررات ویژه هر یک خواهد بود که در سه نوع شرکت سهامی خاص، با مسئولیت محدود و تعاونی بررسی نموده ایم. همانگونه که در فرضیات تحقیق آمد منظور از این بررسی، ارزیابی اعمال تغییرات سالیانه و روزآمدبودن یا نبودن آنها در شرکت است. قبل از بررسی نتایج یادآوری مختصری از مقررات شرکتها لازم است.

- در شرکت سهامی خاص حداکثر مدت تصدی هیأت مدیره و به تبع آن، مدیر عامل، یک دوره بیش از دو سال نیست (ماده ۱۰۹ لایحه قانونی اصلاح قانون تجارت) و در مورد بازرس یا بازرسان، حداکثر یک سال (ماده ۱۴۴ همان قانون) است.

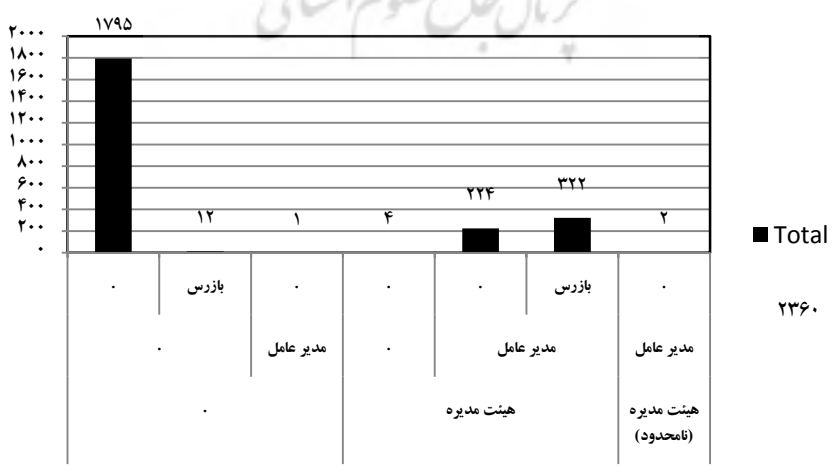
- در شرکت های با مسئولیت محدود مدت تصدی مدیر یا مدیران می تواند محدود یا نامحدود باشد (ماده ۱۰۴ قانون تجارت) و مدت تصدی هیأت نظار با توجه به ذیل ماده ۱۰۹ قانون تجارت ناظر به ماده ۱۶۵ همان قانون یک سال و بعد از آن به ترتیب مقرر در اساسنامه که می تواند محدود یا نامحدود باشد.

- در شرکت های تعاونی مطابق قانون تجارت تا سال ۱۳۵۰ مانند شرکت های سهامی عمل می شد و سپس طبق ماده ۳۹ قانون شرکت های تعاونی مصوب ۱۳۵۰ سه سال برای هیأت مدیره و یک سال برای بازرس و از زمان تصویب قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۰) مدت تصدی به موجب ماده ۳۶ این قانون برای هیأت مدیره سه سال و برای مدیر عامل دو سال (ماده ۳۹) و برای بازرس یک سال (ماده ۴۰) تعیین شده است.

با توجه به اطلاعات فوق الذکر و احتساب مواعد قانونی و بر مبنای تاریخ استخراج اطلاعات از دفاتر ثبت که از اول آذرماه

جمع کل	هیئت مدیره (نامحدود)		هیئت مدیره			نوع تغییرات						
	مدیر عامل	بازرس	مدیر عامل	بازرس	مدیر عامل	بازرس							
۲۳۶۰	۰	۲	۰	۰	۳۲۲	۲۲۴	۰	۴	۰	۱	۱۲	۱۷۹۵	فراوانی

تغییرات سالیانه قانونی شرکت های سهامی خاص

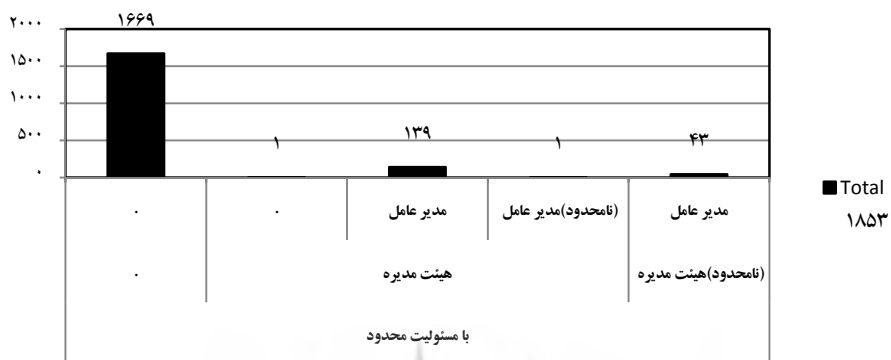
جمع کل	هیئت مدیره (نامحدود)				هیئت مدیره							نوع تغییرات
	مدیر عامل			مدیر عامل			مدیر عامل			
	بازرس	بازرس	بازرس	بازرس	بازرس	بازرس	
۱۱۲۴	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۸۲	۳	۴۹	۲	۱۰	۲۰	۸۵۸	فراوانی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

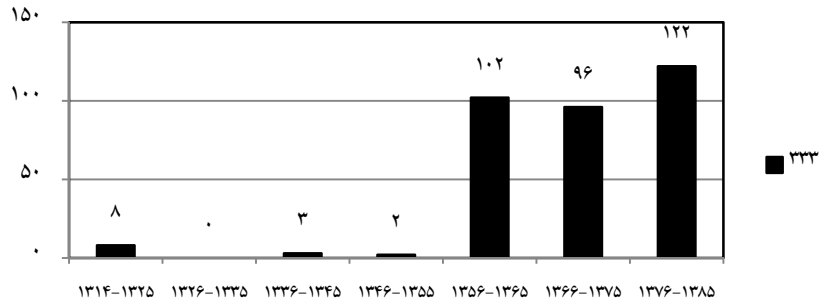
نوع تغییرات هیئت مدیره		هیئت مدیره	 هیئت مدیره (نامحدود)		جمع کل
	مدیر عامل	مدیر عامل (نامحدود)	مدیر عامل	
فراوانی	۰	۱۶۶۹	۱	۱۳۹	۰	۴۳	۱۸۵۳

تغییرات سالیانه قانونی شرکت های با مسئولیت محدود

دوره ۱۰ ساله	۱۳۲۵-۱۳۱۴	۱۳۳۵-۱۳۲۶	۱۳۴۵-۱۳۳۶	۱۳۵۵-۱۳۴۶	۱۳۶۵-۱۳۵۶	۱۳۷۵-۱۳۶۶	۱۳۸۵-۱۳۷۶	جمع کل
فراوانی	۸	۰	۳	۲	۱۰۲	۹۶	۱۲۲	۳۳۳

شرکت‌های منحل شده

مسئولیت محدود به طور غیرقانونی فعالیت خود را خارج از ماده دو تعریف کرده و به ثبت رسانده‌اند.

د) تغییرات ثبت شده شرکت‌ها: مطالعه تغییرات در ارکان اداره کننده معلوم کرد تنها حدود ۲۰ درصد شرکت‌ها تغییرات روزآمد در ارکان فوق‌الذکر را به ثبت رسانده‌اند.

۲. برآیند کلی

منظور از ایجاد شرکت‌های تجاری در قانون تجارت چیست؟ افراد از تأسیس این شرکت‌ها چه می‌خواهند؟ پاسخ این دو پرسش می‌بایستی هماهنگ باشند به این معنا که قانونگذار برای تأمین نیازهای جامعه دست به قانون‌گذاری می‌زند و این به معنای پاسخ به نیازهای اشخاص است اما مقنن مراد دیگری نیز دارد و آن، هدایت فعالیت‌های افراد و نظارت بر آن‌ها به گونه‌ای که هم به بهره‌برداری از توان جامعه منجر گردد و هم به سلامت فعالیت‌ها اهتمام شود و آسیبی از رهگذر آن‌ها به اشخاص و جامعه وارد نشود.

واقعیت اقتباس قانون تجارت ایران از قانون تجارت فرانسه مبرهن است. قانونی که با توجه به نیازها و میراث جامعه فرانسوی تقنین شده بود الزاماً نمی‌بایست با واقعیت جامعه ایرانی انطباق داشته باشد لذا عدم فعالیت اشخاص در پاره‌ای معاملات تجاری، که در تاریخ فرانسه سابقه دارد، در ایران امری طبیعی است و هیچ ضرری هم از تقنین چند بند یا ماده اضافه متوجه جامعه نمی‌شود مگر به ندرت اما ماندن در آن وضعیت و عدم اصلاح و تکمیل کار انجام شده در سال ۱۳۱۱ و به سامان نکردن تجارت به عنوان مقوله‌ای مستقل از حقوق مدنی قابل قبول نیست.

بر اثر بی‌تفاوتی مقنن به سرنوشت قانون تجارت عملاً نه تنها فوائد این قانون فراموش شده بلکه به نظر می‌رسد به واسطه سوءاستفاده‌هایی که از نهادهای این قانون می‌شود خسارت‌هایی را نیز متوجه جامعه ساخته است. به عبارت دیگر اگر از ایجاد شرکت‌های تجاری منظور و مقصود و فوایدی وجود داشته اکنون نه تنها آن مقاصد کمتر تأمین شده که به ابزاری تبدیل شده‌اند که به نام شخص حقوقی هر آنچه که مقنن در نظر نداشته انجام می‌دهند.

همانگونه که می‌دانیم اشخاص حقوقی (خصوصی) بر دو نوع هستند اول شرکت‌های تجاری و دوم مؤسسات غیر تجاری و به

مفهوم مخالف، غیر از این دو شکل، افراد نمی‌توانند به ایجاد شخص حقوقی دست یازند و هر یک از این دو نوع شخص حقوقی هم با موضوع و شرایط خاص خود باید تأسیس شوند نه اینکه بدون معیار و تناسب و رها از نظارت باشند مثلاً اینکه برای هر نوع شرکت تجاری هیچ حداقلی از سرمایه شرط تأسیس نباشد و در مورد شرکت سهامی نیز آن چنان ناچیز شود که از مفهوم سرمایه خارج گردد و اگر اینگونه باشد که هست به هیچ وجه با منظور تجارت و قصد کسب و کار هماهنگی ندارد و کوچک‌ترین نتیجه آن ایجاد اشخاص حقوقی متعدد بدون پشتوانه مالی است که این به نوبه خود می‌تواند آسیب‌های اجتماعی از قبیل ازدیاد جرائم مالی مانند صدور چک بلامحل را سبب گردد و در واقع با دست خود به ایجاد اشخاص حقوقی فاقد شرایط لازم کمک کرده‌ایم و بدون نظارت و استمرار شرایط قانونی آن‌ها را رها ساخته‌ایم که می‌تواند جرم‌زا باشد، این موضوع، تحقیقی مستقل را واجب می‌نماید.

پیشنهادات

الف) سیاست‌های قانونگذاری در بلند مدت

۱. در باب نوع شرکت‌ها، انواع شرکت‌های تجاری متناسب با فعالیت مربوط و نیز با در نظر گرفتن نیازهای جامعه ایران همراه با مقررات مشترک و اختصاصی و حتی‌المقدور محدود، بازتعریف و تقنین گردند. نوع مسئولیت مالی شرکاء نباید به گونه‌ای باشد که از یک سو موجب فرار آن‌ها از مسئولیت گردد و از سوی دیگر موجب گرایش به شرکت‌هایی از یک نوع خاص شود که مسئولیت مالی آن‌ها کمتر است.

۲. در باب سرمایه: حداقل سرمایه برای انواع شرکت‌ها متناسب با نوع فعالیت تجاری و با کارشناسی تعیین گردد و در دوره‌های زمانی (مثلاً ۵ ساله) روزآمد شود. سرمایه ثبت شده، سالانه کنترل شود تا از میزان حداقل قانونی کاهش نیافته باشد، این کنترل از جهت حفظ حقوق اشخاص ثالث، یک الزام منطقی برای مراجع نظارتی است.

۳. در باب موضوع فعالیت: اول اینکه توجه به این نکته مبنایی که تجارت توسط اشخاص حقیقی و حقوقی مستلزم مقررات خاص خود می‌باشد و در این زمینه قانون‌گذار عنایت کافی نداشته و بلکه متمایل به وحدت و ادغام مقوله تجارت در قراردادهای مدنی است که مستلزم بازنگری مبنا و فلسفه

شرکت‌های تجارتي و تنظيم مقررات جديد حول آن مينا است. دوم اينکه انواع فعاليت‌هاي تجارتي با توجه به وضعيت جامعه ايران باز تعريف شوند و موضوع فعاليت شرکت‌هاي تجارتي به‌طور دقيق تعيين گردد سوم اينکه اين موضوعات از سوي مرجع ثبت شرکت‌ها به هنگام ثبت کنترل شود تا آنچه ثبت مي‌شود منسجم و حول محور مشخصي باشد و از تاسيس شرکت‌هاي تجارتي با چند موضوع مرکب و بعضاً چندين موضوع مختلف جلوگیری شود.

۴. در باب تغييرات: برای ثبت تغييرات ساليانه (هيأت مديره، مديرعامل و بازرس) مهلت تعيين شود و با اخطاربه مرجع ثبت شرکت‌ها و عدم روزآمد شدن تغييرات از ادامه فعاليت شرکت برای مدت معين جلوگیری و در صورت ادامه وضعيت، دستور به انحلال آن صادر شود.

ب) اقدامات اجرائي در کوتاه مدت:

۱. ماشيني شدن اطلاعات و نصب برنامه‌هاي مربوط چنانکه در اين طرح تحقيقي اين امکان فراهم آمده است.

۲. از آنجا که تعداد زيادي از شرکت‌هاي مطالعه شده هيچگونه تغييراتي را بعد از مدت‌هاي زياد ثبت نکرده‌اند و اين مي‌تواند قرينه‌اي بر عدم فعاليت و حتي عدم وجود آن‌ها باشد بدون اينکه به‌طور رسمي منحل شوند پس از اعطاي مهلت متناسب به اين شرکت‌ها به انحلال موقت و متعاقباً دائم آن‌ها دستور مقتضي از سوي دايره ثبت شرکت‌ها صادر گردد.

۴. اقدام در خصوص روزآمد ساختن اين شرکت‌ها مستلزم هماهنگي دستگاه‌هاي ذيربط است که مي‌تواند شامل ثبت شرکت‌ها، دادستاني محل از نظر حفاظت حقوق عمومي و شهروندان، پليس و نهادهاي بالا دستی دولت مانند سازمان برنامه ريزی و مديريت باشد.

۴. موارد کنترل شامل احراز مجدد سرمايه، شرايط قانوني سهامداران، هيأت مديره، مديرعامل و بازرس شرکت خواهد بود.

پي‌نوشت

۱. ماده ۲۰ قانون تجارت: شرکت‌هاي تجارتي بر هفت قسم است: ۱- شرکت سهامی ۲- شرکت با مسئوليت محدود ۳- شرکت تضامنی ۴- شرکت مختلط غير سهامی ۵- شرکت مختلط سهامی ۶- شرکت نسبی ۷- شرکت

تعاونی تولید و مصرف.

۲. اين عدم اذن از سوي مسؤولين محترم اداره ثبت، منطقي بود چرا که پرونده شرکت حاوی اسنادی است که هر گونه دسترسي غير اداری به آن از نظر حفاظتي، مشکلاتی را احتمالاً ايجاد کند و موجبات مسئوليت افراد را به دنبال آن فراهم نمايد.

۳. برای اطمینان از صحت کار همکاران تحقيق، دو بار به کنترل اطلاعات ثبت شده در رايانه با دفاتر اقدام شده است.

۴. اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ايران: نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ايران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصي با برنامه‌ريزی منظم و صحيح استوار است... بخش تعاونی شامل شرکت‌ها و مؤسسات تعاونی و توزيع است که در شهر و روستا بر طبق ضوابط اسلامی تشکيل می‌شود.

۵. البته به موجب قوانين قبلی نیز وزارت تعاون و امور روستاها تشکيل شده اما وسعت عملکرد آن محدود به روستاها و کمتر در شهرها بود.

۶. اشتیاق، وحید، ص ۲۲۷، ۱۳۸۳.

۷. نویسنده بر مبنای نرخ طلا در سال ۱۳۴۷ و مقایسه آن با سال ۱۳۸۳ (تاریخ تحرير مقاله) نتیجه گرفته است که یک ميليون ريال سال ۱۳۴۷ برابر است با حدود نهصد ميليون ريال در سال ۱۳۸۳ و پيشنهاده داده‌اند حداقل سرمايه برای شرکت‌هاي سهامی خاص یک ميليارد ريال و برای شرکت‌هاي سهامی عام پنج ميليارد ريال باشد که اگر همین روش را در حال حاضر اعمال نماييم رقم نهصد ميليون ريال به حدود دو ميليارد و سيصد ميليون ريال بالغ خواهد شد. اين رقم با توجه به اينکه نرخ جهانی طلا در سال ۱۳۸۳ حدود سيصد و چهل دلار برای هر انس بوده و در حال حاضر به هشتصد و هفتاد دلار رسیده بدست آمده است.

۸. ماده ۲ قانون تجارت: معاملات تجارتي از قرار ذيل است:

۱- خريد يا تحصيل هر نوع مال منقول به قصد فروش يا اجاره اعم از اينکه تصرفاتی در آن شده يا نشده باشد
۲- تصدی به حمل و نقل از راه خشکی يا آب يا هوا به هر نحوی که باشد
۳- هر قسم عمليات يا حق‌العمر کاری (کمسيون) و يا عاملی و همچنين تصدی به هر نوع تاسيساتی که برای انجام بعضی امور ايجاد می‌شود از قبيل تسهیل معاملات ملکی يا پيدا کردن خدمه يا تهيه و رسانيدن ملزومات و غيره
۴- تاسيس و به کار انداختن هر قسم کارخانه مشروط بر اينکه برای رفع حوايج شخصی نباشد

منابع

اخلاقی، بهروز و دیگران، «میزگرد راجع به ابعاد حقوقی سرمایه در شرکت‌های سهامی»، مجله پژوهش‌های حقوقی، شماره ۵، ۱۳۸۳.

اشتیاق، وحید، «طرح پیشنهادی اصلاح ماده ۵ قانون اصلاح قسمتی از قانون تجارت راجع به سرمایه اسمی شرکت‌های

تجاری»، مجله پژوهش‌های حقوقی، شماره ۵، ۱۳۸۳.

پاسبان، محمدرضا، «قانون تجارت ایران در گردونه تحول: بررسی

اصلاح مقررات شرکت‌های تجاری»، مجله پژوهش‌های

حقوقی، شماره ۸، ۱۳۸۴.

کاوایانی، کوروش، «جایگاه حقوق تجارت در حقوق ایران»، مجله

دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره ۳۳، ۱۳۷۳.

۵- تصدی به عملیات حراجی ۶- تصدی به هر قسم
نمایشگاه عمومی ۷- هر قسم عملیات صرافی و بانکی
۸- معاملات برواتی اعم از اینکه بین تاجر یا غیر تاجر باشد
۹- عملیات بیمه بحری و غیر بحری ۱۰- کشتی سازی و
خرید و فروش کشتی و کشتیرانی داخلی یا خارجی و
معاملات راجعه به آنها.

۹. پاسبان، محمدرضا، ص ۲۵، ۱۳۸۴.

۱۰. تنها ۷۱ مورد از شرکت‌های با مسوولیت محدود دارای هیأت
مدیره با مدت نامحدود بوده‌اند و تنها یک مورد از این نوع
شرکت‌ها مدیرعامل با مدت نامحدود داشته است.

۱۱. در مورد شرکت‌های با مسوولیت محدود همانگونه که ماده
۱۰۹ قانون تجارت مقرر کرده است در شرکت‌هایی که بیش
از دوازده شریک داشته باشند هیأت نظار تشکیل می‌شود. که
در تحقیق حاضر هیچ موردی یافت نشد.

۱۲. در شرکت سهامی خاص، هیأت مدیره نمی‌تواند با مدت
نامحدود تعیین شود در نتیجه موارد مذکور غیرقانونی است.

